

Neptun: diverzió vagy iránytű?

1989: közösségi mozgástérkiszélesedés, lehetőség a valódi érdekképviseletre

A temesvári népfelkelést kihasználva az 1989 nyarától puccsra készülő második vonalbeli kommunisták elérkezettnek látták az időt a lépésre. December 21-ről 22-re virradó éjjel megtörtént a hatalomváltás, vélhetően nemzetközi titkosszolgálati felügyelet mellett, sőt, egyes információk szerint külföldi titkosszolgálati segítséggel, de a forradalmi látszatot fenntartva. A hatalom új birtokosai érezhették, hogy a „peresztrojkán” és a „glasznosztjon” túlmutató programot kell hirdessenek, ha stabilizálni akarják pozícióikat. Az új vezető garnitúra úgy döntött, hogy nyugati mintájú parlamentáris köztársaság építésébe fog. Ilymódon a román fennhatóság alatt élő

erdélyi magyarság számára történelmében először lehetőség nyílt létérdekeinek az alkotmányos előírások keretein belüli¹ öncenzúra-mentes artikulálására és azok intézményes képviseletére. Megalakult a **Romániai Magyar Demokrata Szövetség**, mely hosszú időn keresztül monopolizálta a politikai érdekképviseletet.² A legnagyobb Trianonban elszakított nemzeti közösség több választáson is a politikai egység mellett tette le a voksát.³ Az egység azonban komoly nézetkülönbségeket takart a kezdetek kezdetétől. Nem is elsősorban klasszikus ideológiai különbségek voltak ezek, nem annyira konzervatívok, liberálisok és szociáldemokraták álltak egymással szemben, hanem a fennálló román hatalommal a mindenáron való kiegyezést szorgalmazó konfliktuskerülők,⁴ akik az általuk megengedhetőnek ítélt eszközök-höz kerestek célokat,⁵ valamint azok,⁶ akik a közösség távlati fennmaradását tartották elsődlegesnek, a megmaradást, illetve gyarapodást

ígérő közösségi létkeret megteremtését tűzték ki célul, és ahhoz keresték az eszközöket. E cél alkotmányjogi megfogalmazása kézenfekvő volt.

Az akkori geostratégiai helyzetben az autonómiánál többet követelni reménytelennek tűnt,⁷ kevesebbet viszont nem volt érdemes, mint ahogy azt a 2002-es népszámlálás igazolta. Békeidőben egy nem egészen kétféle közösség tíz esztendő alatt elvesztette lélekszámának több mint tíz százalékát, kettőszáz ezer embert. Íme az ún. mérsékelt

„...Domokos Géza már 1990. március 22-én képes volt aláírni egy olyan nyilatkozatot, mely szerint az RMDSZ és azok a magyarok, akiket az RMDSZ képvisel, »nem kívánják Erdély valamely részének autonómiáját«...”

politika eredményessége számokban kifejezve.

Ennek dacára a kollaboránsok a kezdet kezdetétől elleneztek az autonómiát, Domokos Géza már 1990. március 22-én képes volt aláírni egy olyan nyilatkozatot,⁸ mely szerint az RMDSZ és azok a magyarok, akiket az RMDSZ képvisel, „nem kívánják Erdély valamely részének autonómiáját”. A szervezet első elnöke a Kolozsvári Nyilatkozat megszavazásáig mindent megtett az autonómia programba foglalása ellen. Magát a nyilatkozatot minden bizonnyal a közösségi nyomás hatására szavazta meg. (Nem volt ezzel egyedül. Frunda György, a későbbi neptunista pár héttel a közel három évvel elkésztett nyilatkozat megszavazása után „elsietettnek” nevezte azt. Bízvást leszögezhető, hogy ha rajta múlt volna, még ma, közel két évtized elteltével is azon vitakoznánk, hogy programba akarjuk-e venni az autonómiát vagy sem.)

1992. október 25-én az erdélyi magyarság belső önrendelkezéseken

alapuló autonómiaigényét egyértelműen és világosan rögzítő, imént említett nyilatkozattal a két tábor kötéshúzása látszólag véget ért. Megkezdődhetett volna a valóra váltás időszaka.

A Brassói kongresszus: esély az autonómia megteremtésére?

A brassói kongresszus által elfogadott program és alapszabályzat alkalmas volt arra, hogy az önálló magyar politika híveinek autonómia-központú stratégiája érvényesüljön. Ennek lényege, hogy egyrészt a közösség és annak érdekképviselete, az RMDSZ mindent olyan lépést meg kell, hogy tegyen az autonómia kiépítésének folyamatában, mely nem ütközik a román törvényekbe (vagyis el kell készülnie az erdélyi magyar nemzeti kataszternek, ennek alapján meg kell tartani az általános egyenlő, közvetlen és titkos választásokat, végül, de nem utolsósorban el kell készíteni az absztrakt autonómia-követelést a jogszabályok paragrafus-nyelvére lefordító ún. autonómia-statútumokat), másrészt pedig minden alkotmányos eszközt igénybe véve hatni kell a román központi hatalomra a jogjogilag körülbástyázott autonómia megteremtésének érdekében.

Machiavelli óta politológiai közhely, hogy erő felmutatása nélkül nem lehet politizálni. Az erdélyi magyar közösség egyrészt önmaga megszervezésével tudhat erőt felmutatni szükség esetén, másrészt pedig a külpolitikai nyomásgyakorlás útján. Az a tény, hogy a román diplomácia már a kilencvenes évek elején a nyugati integráció mellett döntött, a magyarságot, azon belül, az anyarszági diplomáciát és az RMDSZ-t előnyös helyzetbe hozta. Lehetőség nyílt a román közállapotok valamint a magyarság sanyarú helyzetének mediatizálásával a reális nyomáskifejtésre. Mivel a román politikai paletta teljes spektrumában elutasításra lel az autonómia gondolata, az erdélyi magyar közképviselet min-

dent meg kellett volna tyegeten azért, hogy az általa reprezentált közösség sorsrendezésének ügyét *felvegyék a nemzetközi erővel megoldandó kérdések napirendjére*. Erre bőven lett volna alkalom és precedens a kilencvenes években. Ehelyett a külpolitikai vonalvezetés nem volt konzekvens, mert a Domokos, majd a Markó-vonal rendre hátba támadta azokat, akik külpolitikai síkon a magyar érdekeket képviselték. Ennek a politikai magatartásnak, melyet nyugodtan lehet nemzetárulásnak nevezni, a legmarkánsabb, mintegy szimbolikus megjelenítője volt a neptunfürdői tárgyalás, amelynek logikájára épül fel 1996-tól az egész RMDSZ politika.

E „logika” lényege, hogy az RMDSZ-
elit feladja egyetlen komoly ütőkártyáját, az önálló külpolitikát s azon

indulatokat keltő belső válsága volt. Az RMDSZ három tisztségviselője, Tokay György frakcióvezető, Borbély László frakcióvezetőhelyettes, valamint Frunda György szenátor, Európa Tanács-i küldött szövetségi mandátum nélkül részt vett a *Project On Ethnic Relations* nevű amerikai szervezet által 1993. június 15-én és 16-án megrendezett tanácskozáson. E tanácskozás tulajdonképpen a román hatalom s az általa kiválasztott RMDSZ tisztségviselők között folyt le az erdélyi magyarság problémáiról. Az eseményről egy amerikai újságíró tudósított. A három RMDSZ-es politikus a nyíltan etnodiszkriminatív román hatalomnak bizonyos, részben máig sem megvalósult ígéreték fejében alkalmat adott arra, hogy ki-sebbségbarát színben tündököljön **az ország Európa Tanács-i felvéte-**

3. *Kihez lojalis inkább az a vezérpolitikus, aki ilyen fontos és már két éve zajló tárgyalásokról nem tájékoztatja szervezetének legmagasabb szintű döntéshozó szerveit se?*

4. *Etikus-e és megengedhető-e viszszaélni a pozícióból és információbirtoklásból eredő helyzeti előnnyel és szabad-e magánszemélyként lefolytatott tárgyalásokon meghozott titkos egyezményeknek megfelelő döntések irányában befolyásolni közösségünk legitím döntéshozó szerveit?*

5. *Szabad-e a „kiegyensúlyozott reálpolitika” és a „pragmatikus”, „apró lépések” politikai filozófiájának szellemében a tárgyalásokon a mércét ilyen alacsonyra leengedni, és ezáltal – a számunkra kedvező tárgyalási pozíciót biztosító nemzetközi konjunktúra tényezőit (legnagyobb kereskedelmi kedvezmény megadása, ET-tagság stb.) figyelmen kívül hagyva – veszélyeztetni a Szövetség és a romániai magyarság alapvető célkitűzéseinek megvalósulását?*

6. *Szabad-e munkadokumentumnak elfogadni – még magántárgyaláson is – egy olyan kisebbségi törvénytervezetet, amelynek szelleme teljesen eltér a Kolozsvári Nyilatkozatban megfogalmazott és a III. kongresszuson elfogadott vezérlelvektől, a belső önrendelkezésen alapuló közösségi autonómia alap gondolatától?*

7. *Képviselheti-e hitelesen az RMDSZ-t különböző nemzetközi fórumokon olyan személy, aki a fenti elvet nem érzi sajátjának és csak a kulturális autonómiának bizonyos elemeiben hajlandó gondolkodni?*¹⁰

Egy nappal később jelent meg Tőkés Lászlónak *A Hatalom uszályában* című írása, mely részletesen összefoglalja az eset időbeli vonatkozásait, precíz hivatkozásokkal tudósít a korábbi találkozókról, elemzi a politikai mögötteseket és következményeket. Rávilágít arra, hogy a tárgyalóknak nem volt mandátuma a korábbi elnökségtől. (Később megtudjuk az Ügyvezető Elnökség, valamint Markó Béla állásfoglalásaiból, hogy ők sem adtak mandátumot a tárgyalóknak.) Tőkés László rámutat arra, hogy milyen abszurd hármak „védekezésének” fő iránycsapása, miszerint „magánemberként” vettek volna részt az egyezkedésben. „Nem elfogadható az a beállítás, hogy Tokayék csoportja »magánszemélyi« minőségben tárgyalt volt a hatalommal. Nyilvánvaló, hogy amikor »megoldá-

Frunda György EP-képviselőjelölti plakátja 2007-ből. Miután az RMDSZ listájának vezetőjeként beszavazták az Európai Parlamentbe, cserbenhagyta választóit, visszalépett. Indoklása szerint azért, hogy tovább tudja folytatni munkáját az Európa Tanácsban.

belül az erdélyi probléma nemzetköziesítésére tett törekvéseit, azt üzeni a világnak, hogy mindent lényegi kérdést el akar és el tud rendezni Románián belül, cserébe pedig kap néhány engedménymorzszát, amit felmutatva a közösség felé stabilizálni tudja a közösségen és az országon belül a hatalmi pozícióját. A román és a magyar vezető elit eme kiegyezése megfelel a csoportérdekeknek, megfelel a széles értelemben vett román nacionalista érdekeknek, s megfelel a csendre és nyugalomra vágyó Nyugat érdekeinek. Ki veszít rajta? Az erdélyi magyar közösség, mely a fennmaradását garantáló jogi környezet és jövőkép nélkül vésszes ütemben fogy.

A Neptun-gate s annak recepciója az erdélyi magyar közéletben

Hadd nézzük meg közelebről a másfél évtizede lezajlott Neptun-gate-et, mely az RMDSZ mindmáig legnagyobb vihart kavará és még ma is

le előtt, épp egy olyan pillanatban, amikor az erkölcsi és politikai támogatás árát a lehető legkeményebben meg kellett volna kérni. Az úgyról a magyar közvélemény csak a tárgyalás után szerzett tudomást egy, a Romániai Magyar Szóban megjelent interjúból.⁹

Az eset érthető felháborodást keltett. A Neptun-ügy legproblematisabb pontjaira a MISZSZ-frakció nyilatkozata mutatott rá egy kérdés-sorozat formában:

„1. *Hasznos-e – politikailag és erkölcsileg egyaránt – tárgyalni, akár magánszemélyként is, egy szándékaiban és tetteiben bizonyítottan az általunk vallott értékek és érdekek körétől olyan távol álló, politikailag és erkölcsileg válságban levő hatalom legkorruptabbnak tartott képviselőjével?*

2. *Függetleníthető-e egymástól a magánszemélyi minőségben lefolytatott tárgyalás a hivatalostól ilyen fontos tisztségeket [...] viselő politikusok esetében?*

sokat« kerestek és »megegyezésre« törekedtek partnereik az RMDSZ mértékadó képviselőit látták bennük, és mint ilyenekkel vitatkoztak és egyezkedtek. Erre vallanak az amerikai sajtó-értekelések is, amikor magyar-román »közeledésről« és »eredményeiről« beszélnek. [Az idézőjeles kifejezések a helyszínről tudósító David Bindertől származnak – megjegyzés tőlem, BZSA.]¹¹

A titkosság és mandátumnélküliség kérdésben a legkeményebben az Erdélyi Magyar Kezdeményezés frakciója fogalmazott: „Erkölcsei szempontból nem a titkos tárgyalások ténye elfogadhatatlan, hanem a tárgyalásokon részt vevő delegáció legitimitásának hiánya. Titkos tárgyalásokat indokoltá tehet nemegyszer a politikai helyzet, ám ezeken a tárgyaló felek mindig megfelelő felhatalmazás birtokában vesznek részt. Aki legitim felhatalmazás nélkül – és titokban – egyezkedik, az árulást követ el.” Az EMK nyilatkozata részletesen, pontról pontra szembesíti az RMDSZ célkitűzéseit a neptuni tárgyalásokon „elért” ígérekkel s megállapítja: „az állítólagos eredmények a romániai magyarság jogos igényeinek minimális szintjének sem felelnek meg.” A politikai haszon vonatkozásában is találóan fogalmaz: „hasznot mind-ebből kizárólag a jelenlegi hatalom bukaresti birtokosai húznak”, majd összefoglalja a külpolitikai vonatkozások lényegét: „Az európai integrációba való bekapcsolódás és az ország gazdasági prosperitása alapvető érdeke a romániai magyarságnak is. Érdekeinkkel ellentétes azonban, hogy ezt pusztán propagandisztikus látszatintézkedésekkel, áldemokrá-

ciával, az emberi és kisebbségi jogok biztosításának hiányában kapja meg Románia.”

Az érintettek válaszukban¹² azt hangsúlyozták, hogy tájékoztatták Markó Bélát előzetesen és az Ügyvezető elnökséget utólagosan (a mandátum-kérdést ügyesen megkerülik), tagadják, hogy egyezség vagy egyezmény született volna (ez ellentétben áll minden sajtóértesüléssel, és nyugodtan leszögezhetjük, a tényekkel is; mert ugyan minek nevezhetjük ama „neptuni engedményekre” tett kormányzati ígéreteket a kétnyelvű tábláktól – melyek kérdésüket egyébként még az RMDSZ első kormányzati szerepvállalása sem rendezte... – el egészen addig, hogy a román hatalom elismeri, hogy „van erdélyi magyar kisebbségi kérdés?”), és a tárgyalás magánjellegét hangsúlyozzák ismét. Önmagukkal is ellentmondásba keverednek, a cikk elején leszögeznek, hogy nem kívánják kétségbe vonni Tőkés László jóhiszeműségét, a vége felé viszont azt állítják, hogy „a vádirat célja [...] csak az lehetett, hogy hármunkat diszkreditáljon a közvélemény előtt.” Vagyis Tőkés László mindvégig elvi síkon maradó, és stratégiai problémákat boncolgató, igen széleskörű dokumentációra alapozó írása tulajdonképpen csak a három politikus hiteltelenítését célozná. A következtetés egyívású azokkal a manipulatív állításokkal, melyek szerint az RMDSZ-en belül pozícióharc dúl, s ezt öltöztetik egyesek elvi köntösbe. Hogy mennyire nem így van, azt éppen a Kolozsvári Nyilatkozat révén kiütéses győzelmet arató radikális szárny önkorlátozó visszahúzóda-

Tokay György „hivatalos fényképe” Románia lett és litván nagykövetségének honlapjáról. Ő a nagykövet.

sa¹³ igazolja. A másik oldal e gesztust gyengességként értelmezte és folytatta nyomulását.¹⁴

Az ügyet az SZKT zárta le a tárgyalók elítélésével. Az SZKT vonatkozó nyilatkozata kimondta, hogy a Neptun-folyamat „jelentős politikai károkat okozott a Szövetségnek”, s hogy „lehetőséget teremtett a hatalomnak arra, hogy belső RMDSZ-irányzatok preferálásával kísérletet tegyen szervezeteink megosztására. Olyan politizálási stílus állandósulásának veszélye jelent meg az RMDSZ-ben, amely eltekint a legitim képviselő szabályaitól, a belső döntéshozói illetékességektől.”¹⁵

Az SZKT-nyilatkozat dacára az RMDSZ-frakciók, melyben a „neptuni irányzat” birtokol többséget mindmáig, visszaválasztották a tárgyalókat eredeti tisztségeikbe. A képviselőházi frakcióban az RMDSZ programjához és az elvszerűséghez ragaszkodó, kisebbségben maradt „kilencek” tiltakozó nyilatkozatot adtak ki.

Neptunnak egyfajta utóélete volt az 1995. februárjában megrendezett atlantai találkozó, mely szintén a PER égisze alatt zajlott, de melyre az RMDSZ hivatalos delegációja utazott (melyben részt vett az autonomisták két prominense, Tőkés László és Csapó József is), s melyet a nyilvánosság élénk érdeklődése kísért. Ezzel együtt a neptuni hármakat védő tollnokok és politikusok azóta is megpróbálják Atlantát összemenni Neptunnal.

Frunda György, három évvel a dicsőtelen neptuni szereplése után arra próbálta felhasználni elnökjelölti státuszát, hogy a neptuni politikát visszafelelemelőleg legitimálja.

Több ízben nyilatkozta, hogy továbbra sem lát semmi kivetnivalót az akkori tárgyalásban, s azt is kifejtette, hogy Atlanta úgymond legitimálta Neptunt. Mintha legalábbis mindenkinek a PER-rel lett volna baja és nem a tárgyalás formájával és tartalmával.

Borbély László
PRIMAR POLGARMESTER

**Voi construi locuințe pentru tineri!
Lakásokat építünk a fiataloknak!**

INIMILE NOASTRE BAT PENTRU TIRGU MUREȘ!
MAROSVASÁRHELYÉRT DOBBAN A SZÍVÜNK!

www.borbelylaszlo.ro

Borbély László 2008-as plakátja. Marosvásárhely polgármesteri tisztségéért indult és veszített. Jelenleg fejlesztési és lakásépítési miniszter.

Következtetések

1996-tól Neptun-logika vált egyeduralgkodóvá az RMDSZ politizálásában. Az 1993-ban még több-kevesebb hatékonysággal kezelt diverzióból iránytű lett. A kvázidemokratikus erővel kötött kormánykoalíció puccsszerű és feltétel nélküli 1996-os megalakítása után a Szövetség kormányról legitimálta a kormányzati partnerek megannyi szószegését, az etnodiszkriminatív oktatási törvényt, majd a protokollum-politikával Năstase-ék tankönyvkommandóit, a csángók máig tartó nyomogatását, a székelyföldi ortodox és katonai térfoglalást, a pillanatra nem szűnő asszimilációs politikát. 2004 sem hozott újat, a kisebbségi törvényről sikerült elhittetni a médiával, hogy tartalmazza a kulturális autonómia intézményesítését (ami egyébként arcátlan félrevezetés, hisz a törvénytervezet semmiféle közjogi kompetenciával nem ruházta volna fel az autonómiatanácsokat, a kulturális autonómia kulcsszerveit), de magát a törvénytervezetet ad acta tették. Az RMDSZ lenyelte a békát, és semleges, etnikai szempontból irreleváns témákra koncentrált a továbbiakban.

Az 1993 óta halasztódó kérdésekben (kataszter, belső választás, autonómia-statútum) semmilyen előrelépés nem történt. Közben Románia teljes jogú tagjává vált az EU-nak, így a külpolitikai nyomásgyakorlás lehetősége is csökkent. Más út viszont nem létezik. A román etnokratikus politika neptuni ihlettségű legitimálása, amit az RMDSZ folytat,

értelmetlen, immorális és magyar szempontból nemzetellenes. A közügyektől való elfordulás tulajdonképpen az önfeladó hivatalos RMDSZ-kurzus önkéntelen és nem szándékolt segítése. Mi más marad akkor, mint küzdeni erőnk szerint az egyébként papíron mindmáig érvényes közös programért, az autonómiáért?

E küzdelemben nem mondhatunk le az RMDSZ-tagság megszólításáról, még akkor sem, ha annak vezetősége megannyiszor bebizonyította: fontosabb neki a sarzsi és a bársonyszék, mint a magyar érdekképvislet. Tetszik, nem tetszik, az RMDSZ, ha egyenlőtlen küzdelemben is, de az önkormányzati választásokon elnyerte az urnáknál megjelent és magyar pártra szavazó erdélyi magyar állampolgárok voksainak négyötödét. Helyi szinten sok jóhiszemű magyar ember támogatja a szövetséget vagy azért, mert nem lát át a szitán, vagy azért, mert nem lát más alternatívát. Rájuk és mindazokra, akik komolyan veszik a *Kolozsvári Nyilatkozatban* foglaltakat, számítanunk kell, attól függetlenül, hogy milyen politikai színekben játszanak. Azokkal viszont nincs mit közösködjünk, akik ma is a neptuni diverzió eszmei-taktikai talaján állnak, akik ma is igazolást akarnak adni a bukaresti hatalomnak, akik ma is koalíciót köténének a Nagyrománia Párt kivételével bármely román párttal.

Borbély Zsolt Attila

Jegyzetek:

¹ Alkotmányos, valamint büntetőjogi előírások védik az ország területi egységét. Így vélhető, hogy a revíziót követelőket rövid úton bíróság elé állították, majd lecsukták volna, mint ahogy az is feltételezhető, hogy a területi revíziót követelők börtönbe kerülése nem indukált volna összszépi ellenállást.

² 2003-ban megalakult a Magyar Polgári Szövetség, mely, miután az RMDSZ elgáncsolta indulását a 2004-es választásokon, pártként jegyeztette be magát és mérsékelt sikerrel zárta 2008-as helyhatósági választásokat. A 2008-as parlamenti választásokon a párt a választójogi törvény visszásságaira hivatkozva nem indult.

³ Egyéb híján – tehetjük hozzá. Mindedig nem volt Erdélyben olyan választás, melyen az autonomista erők egyenlő, korrekt feltételek mellett mérkőzhetek volna meg az RMDSZ-es komprádorsággal.

⁴ Minden bizonnyal akadtak s akadnak közöttük idegen hatalmi vektorok, őszinte naivak és karrieristák egyaránt.

⁵ Előszóval neveztek magukat mérsekeltnek, a másik oldalról inkább a labanc, kollaboráns vagy önfeladó címkét ragasztották rájuk, nem alaptalanul.

⁶ Őket a sajtó többnyire radikálisként emlegeti, találékos és pontosabb az autonomista megjelölés.

⁷ Ma is annak tűnik.

⁸ Az RMDSZ és a Nemzeti Liberális Párt közös nyilatkozata, aláírta Radu Cămpănu és Domokos Géza, megjelent többek között a kolozsvári Szabadság 1990. március 23-i számában.

⁹ „Csend vagy béke”, Gyarmath János interjúja Borbély Lászlóval és Tokay Györggyel, Romániai Magyar Szó, 1993. július 21.

¹⁰ Utalás Frunda György ET parlamenti közgyűlési küldötti státuszára, valamint az általa tett nyilatkozatokra.

¹¹ Tőkés László: „A Hatalom uszályában.” *Romániai Magyar Szó*, 1993. augusztus 7.

¹² Frunda György–Borbély László: „Lármafák égetése.” *Romániai Magyar Szó*, 1993. augusztus 25.

¹³ Az ún. radikálisok abból kiindulva, hogy az autonómiaközpontú egységes fellépésnek nagyobb az esélye, ha átengedik az elnöki pozíciót, 1993 januárjában nem is indítottak jelöltet Markó Béla ellen. Holott ha valamikor, akkor a *Kolozsvári Nyilatkozat* utáni helyzetben nekik állt a zászló.

¹⁴ Lásd Borbély Ernő SZKT elnökségének kérdését, a Tőkés László elleni támadásokat, valamint az Egyeztető Tanács késedelmes megalakítását azzal a nyilvánvaló céllal, hogy kihagyhassák belőle Szócs Gézát.

¹⁵ Lásd: RMDSZ Közlöny, 1993. december (7–8.)

ROMÁNIAI MAGYAR DEMOKRATA SZÖVETSÉG

EGYÜTT, TÖVÁBB

Az RMDSZ 2008-as parlamenti választásokra készült plakátja.

A hatalom uszályában

A **Washington Post** 1993 április 3-i számában rendhagyó tudósítás jelent meg **David B. Ottoway** tollából, egy amerikai közvetítéssel létrejött, nem hivatalos román-magyar „titkos kerekasztal-találkozóról” („secret round-table meeting”) és az azon elfogadott „egyezményről” (agreement).

Amint a cikkből kiderül, a **svájci Gerzensee**-ben rendezett összejvetelnek előzménye is volt. A román és a magyar fél, az IREX nem hivatalos csoport (International Research and Exchanges Board = Nemzetközi Kutató- és Csere Tanács) kezdeményezésére már **1992 januárjában** találkozott egymással, meg nem nevezett helyen. Az írásból kikövetkeztethető, hogy magyar részről a tanácskozások egyik résztvevője **Tokay György** parlamenti képviselő volt.

A titkos román-magyar tanácskozásokról – tudomásom szerint – a **Washington Postban** közzétett tájékoztatáson kívül **hosszú hónapokon át** (április-július) **semminemű információ** nem került nyilvánosságra – hacsak nem számítjuk a bizonytalan szóbeszédet, vagy az egyes diplomáciai körökből származó, meg nem erősített értesüléseket.

Végre aztán, hosszas hallgatás nyomán, július 21-én, a **Romániai Magyar Szó** hasábjain, egy közös interjú keretében maguk a titkos megbeszélések magyar résztvevői, **Frunda György** szenátor valamint **Tokay György** és **Borbély László** képviselők lebentették fel a fátylat a történetekről.

Ezzel szinte egyidőben, a **New York Times** július 20-i számában egy bizonyos **David Binder** közölt újabb részleteket az eddig homályban tartott, nemhivatalos találkozókról. Rövidített formában ugyanő írt cikket a témáról az **International Herald Tribune** július 21-i számában.

A romániai magyar parlamenterek elmondása, valamint David Binder írása alapján a **következőket állapíthatjuk meg:**

- Valóban folytak **titkos tárgyalások** román kormányzati képviselők és magyar RMDSZ-képviselők között.

- A tárgyalások 1992 elején kezdőd-

tek, és ezideig **négy „menetre”** került sor. A harmadik helyszíne **Svájcban** volt. A negyedik – legutóbbi – találkozót viszont július 15–16 (18?) között a tengerparti **Neptunfördőn**, a néhai Ceaușescu Nicolae villájában rendezték meg. A tavalyi, második találkozót szintén **Neptunon** tartották.

- A tárgyalások **magyar résztvevői** – legalábbis az utóbbi, neptuni alkalommal – Tokay György, Borbély László és Frunda György voltak.

- A **román hatalom részéről** Viorel Hrebenciuc kormányfőtitkár és Traian Chebeleu, az elnöki hivatal szóvivője vettek részt. Svájcban jelen volt még a képviselőház részéről Ovidiu Șincai, valamint a német kisebbség reprezentánsaként Eberhard Wolfgang Wittstock.

- Tokayék közlése szerint a **közvetítő**, a kapcsolatok „katalizátora” „egy amerikai nem kormánysszervezet” (NGO) volt, mely az Etnikai Kapcsolatok Programját (Project on Ethnic Relations = **PER**) kezdeményezte. A szervezet az amerikai Carnegie Alapítvány égisze alatt fejti ki tevékenységét.

- Az ez év februári találkozón „egyezmény” született a román és a magyar fél között. David Binder a „**neptuni megegyezésről**” („Neptun accord”) szól a legutóbbi tárgyalások kapcsán. Ezzel szemben Frunda Györgyék csupán bizonyos „gyümölcsök-

ról”, „eredményekről” és kormányzati „ígéretekről” nyilatkoznak.

* * *

A **titkos megbeszélésekről** kiszivárgó, majd másfél év után a magyar résztvevők által is nyilvánosságra hozott információk ismeretében **kérdések** egész sora vetődhet fel bennünk.

Mindenekelőtt az április eleje óta, a román parlament RMDSZ-frakcióival, illetve azok vezetőivel valamint az SZKT-val folytatott **levelezésemre** utalnék vissza.

Folyó év **április 12-én** kelt, a Szenátus és Képviselőház RMDSZ-frakcióinak Tagjaihoz intézett belkörü levelemben „**magyarázatot** vagy **cáfolatot**” kértem a **Washington Postban** megszellőztetett svájci román-magyar „titkos kerekasztal-találkozóval” kapcsolatban.

Mivel kérésemet figyelmen kívül hagyták, és levelemlere sem kaptam írásbeli választ, **május 30-án**, Tokay György és Verestóy Attila frakcióvezetőkhöz intézett levelemben **újból sürgettem** – több más mellett – ennek az ügynek a tisztázását.

Legutóbb a Szövetségi Képviselők Tanácsának júniusi ülése elé terjesztett, **június 19-én** kelt folyamodványomban fogalmaztam meg idevágó „**interpellációm**”, választ kérve mind az érintett Tokay Györgytől (akkor még a többi nevek nem voltak ismertek), mind legfelső döntéshozó testületünk, az SZKT részéről – **követelve** ugyanakkor, hogy: **a széles nyilvánosság előtt – is – tisztázzák az „Amerika által közvetített” Gerzensee-i „egyezmény”, „titkos kerekasztal” ügyét.**

Április eleje óta, vagyis több mint három hónap alatt sem az érintett személyek, sem a frakciók, sem vezetőik, sem a Szövetségi Képviselők Tanácsa **nem látta szükségesnek** magyarázattal szolgálni, illetve választ adni a **titkos tárgyalások nagy horderejű kérdésére.**

A titkos találkozók meglétéről, másfél év után, tetszésük szerint, maguk a résztvevők számoltak be.

Mind a mai napig nem tudjuk azonban a **következőket:**

1/A nevezett RMDSZ-tisztségviselők milyen **felhatalmazás** vagy **mandátum** alapján, mely **minőségben** tár-

Tőkés László a titokban készített 1989-es interjú felvételekor.

▶ gyalta a romániai magyarság sorskérdéseiről a hatalommal?

2/Volt-e **megbízatusuk** erre nézve valamely jogosult RMDSZ vezető szervtől vagy testülettől?

Egy bizonyos, hogy tavalyi tárgyalásaikra nézve nem rendelkeztek az akkori Elnökség felhatalmazásával.

3/Született-e **egyezség/egyezmény/megegyezés** a román és a magyar fél között?

4/Megfelel-e, és mennyiben felel meg a hivatkozott amerikai közlések tartalma a valóságnak? Amennyiben nem, nevezett képviselőink miért nem eszközöltek helyesbítést? Ha igen, miért folyamodnak az információ-visszatartás kétes eszközeihez?

5/És végül: miért nem tájékoztatták az RMDSZ vezetőségét és testületét tárgyalásaikról? Miért hallgattak ezideig? Másfelől: miért nyilatkoztak meg éppen most?

* * *

A kérdéseket elemezve, a **következőket állapíthatjuk meg:**

Nem elfogadható az a beállítást, hogy Tokayék csoportja „**magán-személyi**” **minőségben** tárgyalta volna a hatalommal. Nyilvánvaló, hogy amikor „megoldásokat” kerestek és „megegyezésre” törekedtek, partnereik az RMDSZ **mértékadó képviselőit** látták bennük, és mint ilyenekkel vitatkoztak és egyezkedtek. Erre vallanak az amerikai sajtóértékelések is, amikor magyar-román „közlekedésről” és „eredményekről” beszélnek.

Avagy Hrebenciuc és Chebeleu urak is „magán-személyként” tettek ígéreteket, és egyeztek bele a Kisebbségi Tanács felállításába? – Ez esetben annál kevesebbet érne szavuk és maga a Tanács...

De tegyük fel, hogy valóban „magán-személyekkel” folyt az alkudozás. Akkor viszont a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és minden egyes tisztségviselője – így Tokay úr – számára is elfogadhatatlan és elítélendő (kell legyen), hogy miközben a kormányzat készségesen szóba áll egyes „magán-személyekkel”, ezzel szemben **nem hajlandó tárgyalni a két milliós romániai magyarság legitim képviseletével.**

A hatalom két év óta következetesen visszautasítja az RMDSZ II.

kongresszusának **országos román-magyar kerekasztalra** vonatkozó javaslatát.

Mellesleg szólva: bárcsak olyan „megértően” fogadta volna az utóbbi időben **Iliescu** elnök **Markó Béla** szövetségi elnökünket, mint amilyen „nagylelkűen” viszonyultak **Tokay** úrék „magánküldöttségéhez” **Hrebenciuc** Viorel és **Chebeleu** Traian.

A nemzetközi politikai gyakorlat szerint, **elvben** még a „titkos tárgyalások” ellen sem lehetne kifogásunk, amennyiben ezekre nézve valamely

„... Nem lehet érdekünk az egész országot tartós válságba kényszerítő és magyarságunkat továbbra is elnyomatásban tartó, posztkommunista rezsim támogatása, nemzetközi elfogadtatása és legitimálása...”

legitim felhatalmazásuk volna a résztvevőknek. Tiszteletbeli elnökként azonban nincs értesülésem ilyen jellegű mandátumról.

A megbeszélések **törvényes megalapozottságának** a hiányát **nem pótolhatják** Frunda György, Tokay György és Borbély László mégoly tetszetős meggondolásai sem.

Tokay György – úgymond – „belefáradt a kérdések megoldásának ideológiai megközelítésébe”, és „**közösségi, belső emberi légkör** megteremtésével” kíván hozzájárulni a kisebbségi vonatkozású törvények parlamenti előkészítéséhez. „Úriemberek kávécsévegésére” nem vállalkozna. A PER jelenlétében, **garanciát** lát „az elhangzó megoldások életbeléptetésére”. „Csak **partneri viszony** alapján” tartja megoldhatónak kérdéseinket.

Borbély László szavai – mondhatni – ünnepélyesek. „**A pragmatikus amerikaiak** kitarása meghozta az első gyümölcsöket” – állapítja meg közös interjújuk keretében.

Egyetértőleg csatlakozik hozzá **Frunda György** szenátor, aki a „**pragmatikus szemlélet életképességét**” és a „**kiegyensúlyozott reálpolitikát**” értékeli. (Idézetek a Romániai Magyar Szó július 21-i interjújából; kiemelések tőlem – T.L.).

Tokay György képviselő maga állapítja meg egy helyen, hogy „három és fél év alatt a román parlament az

Alkotmány idevágó szakaszait leszámítva egyetlen olyan törvényt sem hozott, mely a kisebbségi kérdéssel kapcsolatba hozható lenne” (sic!). – Ezzel szemben mi jogosíthat fel bennünket arra, hogy annak a **hatalomnak** a „négyeszmeközti” jóindulatában bízunk, mely ellenőrzése alatt tartja és pusztá szavazógépévé züllesztette épp ezt a Parlamentet?! S mely csupán támadási célpont és notórius bűnbak gyanánt kezeli az RMDSZ-t?! **Ennek a hatalomnak** vél „partnerévé” válni Tokay úr – mely következetesen elutasít bármely hiteles „partneri viszonyt” nemcsak velünk, de még saját román ellenzékével is?! Kikkel remél Tokay György „közösségi, belső emberi légkört” kialakítani?! És – másfelől – a PER nevű NGO-ban (=nem kormányzati szervezet) lát „garanciát”, „magán-személyként” – amikor **ez a rezsim** rendre még a saját, kormány-szintű „garanciáit” sem hajlandó soha betartani?!

És – kérdezzük – micsoda „**pragmatizmus**” jogosíthatja fel nevezett képviselőinket arra, hogy a **saját szakállukra** tárgyalásokat folytassanak, megegyezéseket kössenek a **fejünk fölött, választóik kizárásával, megkerülve és félretájékoztatva a Szövetségi Képviselek Tanácsát**, melynek elszámolással tartoznak valamennyi politikai ténykedésükről?

Egyenesen **politikai cinizmusnak** számít, hogy miközben saját képviselőink titkos megegyezése értelmében már előre eldöntött dolog – Svájcban – a Kisebbségi Tanács létrehozása – ezenközben Tokay úrék elnézik, hogy az SZKT félrevezetett tagjai és a közvélemény kétségére menő vitákat folytassanak az RMDSZ-nek a Tanácsba való belépéséről. Emellett mit sem ér, és kevésbé meggyőző, hogy az idézett interjúban ők maguk is „egyetértésüket” fejezik ki az RMDSZ fenntartásaival a Tanács propagandisztikus, megtévesztő jellegét illetően.

* * *

Nos, akármely vonatkozásban vagy szempontból vizsgáljuk a Frunda-féle csoport eljárását és politikai felfogását, magatartását – egyre növekvő kétely ébred bennünk. Eltekintve a formáktól, a negatív összefüggésektől és körülményektől – talán egyetlen „mentséget” találhatnánk az egészre: éspedig azt, hogyha a hosszú ideje folyó titkos tárgyalások

▶ valamely **tényleges, RMDSZ-politikáinknak megfelelő eredményt** hoztak volna. Vizsgáljuk meg a kérdést ebből a szempontból.

Milyen **érdemi eredményekre** vezettek ezek a találkozók?

A rendelkezésünkre álló közlések alapján **a következőket sorolhatjuk fel:**

- Mindenekelőtt: létrejött a Kisebbségi Tanács.

- **Ígéret** (megegyezés?) született a kétnyelvű város- és utcanevek valamint más közérdekű feliratok engedélyezésére,

- egy marosvásárhelyi magyar középiskola alapítására, valamint - 300 felvételi hely elkülönítésére nézve a kolozsvári egyetemen, a magyar diákok számára.

- Szintén **ígéret** hangzott el arról, hogy a tanügyi kormányhatározat módosításával, ösztönléhetővé válik, hogy az I-IV. osztályokban a gyermekek anyanyelvükön tanulhassák a földrajzot és a történelmet, valamint hogy

- tíznél kevesebb román tanuló esetében településeinken ne legyen kötelező román osztályokat létrehozni.

- **Megígérték** továbbá a tanügyi törvénytervezet átvizsgálását,

- a két- vagy többnyelvű feliratok kormányhatározat általi szabályozását, valamint

- egy **törvénytervezet** előkészítését, „mely a romániai kisebbségek státusát határozná meg”.

- Borbély Lászlóék elvi-politikai sikerként könyvelik el továbbá, hogy – ezeken a tárgyalásokon – „a kormány első ízben ismerte el: Romániában igenis létezik kisebbségi kérdés, s azt is, hogy vannak megoldásra váró kérdések”; sőt azt is, hogy ezek „kezelhetők, megoldhatók” – teszi hozzá Frunda György.

- Eredménynek számít az is, hogy román partnereink elismerték: „számos, a kisebbségek által hangoztatott problémát gyakorlatilag **gyorsan** meg lehet oldani”.

Első ránézésre könnyűszerrel megállapítható, mennyire **kétes értékűek** az „amerikaiak kitartásának gyümölcsei” (Borbély László).

Ezidáig egyetlen „bizonyossággal” rendelkezünk, éspedig azzal, hogy – a román demokrácia nagyobb dicsőségére és külföldi arculatának (image) hatékonyabb képviseletének érdekében – létrejött a **Kisebbségi Tanács**.

A többi „eredmény” – saját képviselőink bevallása szerint is – mind pusztán **„ígéret”** csupán. Az amerikai sajtó ellenben a találkozón kötött egyezmények **konkrét megállapodásaiként** sorolják őket.

Rendkívül sajnálatos, hogy a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, annak összes szervezetei, frakciói és vezetői, minden erejüket latba vetve, 3 1/2 év alatt sem lehettek képesek bár annyit elérni, hogy ország-világ nyilvánossága előtt elismertessék a „nemzetiségi kérdés” létjogosultságát – hanem Frunda Györgynek, Tokay Györgynek és Borbély Lászlónak kellett ezért a svájci Gerzenseebe, majd Neptunra utaznia, titokban és magánszemélyi minőségben. Ebben az esetben joggal tevődik fel a kérdés: miért is van szükség egy tehetetlen mammutszövetségre, az RMDSZ-re, ha még halovány ígéretek kicsikarására sem futja az erejéből, és helyette, megbízott kiküldöttjei helyett magánemberekkel kívánják eldönteni a romániai magyarság sorsát Chebeleu és Hrebenciuc úrék?!

Úgy gondolom, semmi szükség az ígéretek, engedmények és felvetések részletbe menő vizsgálatára. Egy bizonyos: **ezeknek a „megegyezkedéseknek” és demokratikus kisebbségi „morzsáknak” nem sok közük van a Romániai Magyar Demokrata Szövetség belső önkormányzati programjához**, – melynek képviseletére Tokay György, Frunda György és Borbély László is

felesküdtek.

„Élet helyett órák?” – kérdezzük a távoli költői képzettársítás szabadságával.

Aprópénzre váltott erdélyi magyar program – mondjuk közönségesen. Tokay úrék ennyivel is beérnék – az RMDSZ nevében, visszaélve romániai magyarságunk bizalmával, akit képviselnek (természetesen magánemberekként).

Amennyiben ilyen különutas, programunktól eltérő, politikailag deviáns magatartásoknak, illetve tárgyalásoknak helyt adunk – egy pillanattig se csodálkozzunk Szövetségünk politikájának sikertelenségén, az RMDSZ politikai súlyának és hatékonyságának leértékelődésén.

* * *

Az eddigieken túl, az ügynek van **egy egészen más vonatkozása** is, mely alighanem a legfontosabb. Románia **nemzetközi megítéléséről, külföldön kialakított képéről** – ennek összefüggésében pedig a **Legnagyobb kereskedelmi Kedvezmény elnyeréséről, az Európa Tanács-i tagságról** van szó.

Jelen pillanatban országunknak felülmúlhatatlan érdeke, hogy elfogadtassa magát az Egyesült Államokkal és Európával, és részesüljön az ezzel együtt járó kedvezményekben és előnyökben.

A legnagyobb Kereskedelmi Kedvezmény, valamint az Európa Tanács-i tagság elnyerése a romániai magyarságnak is érdeke.

Nem lehet érdekünk viszont az

fotó: Toró Attila

Tőkés László a nemzeti-polgár oldal támogatásával függetlentként indult a 2007-es európai parlamenti választásokon (a kép a kampánykörtől alkalmából készült a Óriáspince-tetőn). A szavazatok mintegy negyven százalékának elnyerésével azóta már EP-képviselő is.

▶ egész országot tartós válságba kényszerítő és magyarságunkat továbbra is elnyomatásban tartó, **posztkommunista rezsim támogatása, nemzetközi elfogadtatása és legitimálása.** Éppenséggel nem saját népünk, a **romániai magyarság rovására.**

Márpedig – szerény megítélésem szerint – a konkrét nemzetiségi kérdésektől elvonatkoztatva, **elsődlegesen ez történik** a kisebbségi kirakat-tanács létrehozatala révén, valamint a titkos tárgyalások „eredményeire” hivatkozó azon külföldi politikai és sajtó-propaganda által, melynek példaszerű megnyilvánulásaiaként értékelhetjük az Amerikában megjelent, hivatkozott írásokat. **Ez az igazi tétje** a nemhivatalos

kiemelése: „Románia nem Jugoszlávia, és nem is lesz soha Jugoszlávia” („Romania is not Yugoslavia and will never be Yugoslavia”). **Aláírás:** „Tokay György, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség elnöke” („György Tokay, president, Hungarian Democratic Union of Romania”).

The New York Times (1993 július 20.):

Cím: „Románok és magyarok valamelyest erősítik egymás között a bizalmat” („Romanians and Hungarians Building a Bit of Trust”). A Románia térképét, és azon kiemelten Erdélyt ábrázoló kép aláírása a következő: „ Románia megegyezésre jutott magyar kisebbségével, mely Erdélyben összpontosul” („Romania reached an accord with its Hunga-

ságunk egyedül legitim összképvi-selete: az RMDSZ.

Bizonyára **a hiányzó legitimitást** kívánták pótolni a találkozó szervezői és a sajtó beszerzői, amikor három RMDSZ-képviselőt szereztek meg a tárgyalásokon való részvételre. És feltételezhetően ezen meg-gondolásból került be a New York Times cikkébe az RMDSZ-t súlyosan rágalmozó azon **kitétel**, mely szerint: „magyar oldalon létezik egy militáns elem, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, mely nem csinál titkot abból, hogy **Erdélyt vissza szeretné csatolni Magyarországhoz**, miként az az I. világháború befejezése előtt volt” („On the Hungarian side there is a militant element as well: the Democratic Union of Hungarians in Romania, which makes no secret of its desire to rejoin Transylvania to Hungary, as it was before the end of World War I”). Az írásból lólábként kilógó, érthetetlen lejárató állítás súlyosságán mit sem enyhít a más-napi (VII.21), szintén érthetetlenül gyors **helyesbítés**, mely szerint „nem a Romániai Magyar Demokrata Szövetség követeli a romániai Erdély tartomány Magyarországhoz való csatolását, hanem **egyes budapesti szövetségesei**” („some of its allies in Budapest do”) /Kiemelések tőlem – T.L.). Ha a korrekció látszólag fel is menti az RMDSZ-t, valójában közvetve olyan szövetségeseikkel vádolja meg, akik irredenták. A különbség tehát csupán árnyalatnyi – a **„magyar irredentizmus”** sokat kárhoztatott torzképe továbbra is fennmarad. És minden bizonnyal ez volt a cikkíró leplezett szándéka.

Hasonlóképpen, az RMDSZ hiteles-ségének a csorbítását célozta a Washington Post áprilisi cikkének azon állítása, hogy „Tőkés és más **magyar nacionalista radikálisok** Erdély autonómiáját szeretnék újra, vagy valamilyen fajta önkormányzatot, amely kérést a román nacionalisták úgy értékelnek, mint első lépést e terület Magyarországhoz való visszacsatolása felé” („Tőkés and other **radical Hungarian nationalists** want to see the reestablishment of Transylvanian autonomy or obtain some form of regional self-government, a demand interpreted by Romanian nationalists as a first step toward the region's probable reannexation by Hungary”) /Kiemelés tőlem – T.L./.

Ez a szövegrész egyben közvetett

Nelly Maes, az Európai Szabad Szövetség elnökhasszonya, Ian Hudghton, a Skót Nemzeti Párt elnöke és Tőkés László

román-magyar egyezkedésnek – a többi csupán másodlagos hozadéka a tárgyalásoknak, „morzsa”, mely a kisebbségek számára le hull a román nagynemzeti politika asztaláról.

Feltételezésemet szemléletesen támasztják alá a vonatkozó amerikai újságcikkek. Elég, ha a címetek felsoroljuk:

Washington Post (1993 április 3.):

Cím: „Románia kezdeményező lépéseket tesz a magyar kisebbség felé” („Romania Makes Overtures to Ethnic Hungarian Minority”). Az **al-cím** pedig ez: „Amerikai közvetítésű tárgyalások speciális jogokat biztosítanak, bizottság jön létre” (American-Brokered Deal Grants Special Rights, Sets Up Committee”). Nem kevésbé beszédes a cikk mottószerű

rian minority, which is centered in Transylvania”).

Az **International Herald Tribune**-ben megjelent írás (1993 július 21) címe ez: „Románia bővíti a magyar kisebbségi jogokat” (Romania Widens Hungarian Minority Rights”).

Ahány cím – annyi **valótlanság, túlzás** vagy **eufemizmus**. Nem lehetséges, hogy pusztán véletlenségből kerekítsen ennyire egybehangozóan, ekkora mértékben kedvező képet Romániáról mindkét szerző, mindhárom írás. Éspedig egy illegitim módon és képviselők által lefolytatott, kétes súlyú és kimenetelű, titkos találkozás-sorozat kapcsán. Miközben a valós helyzetet illetően homlokegyenest ellentétes álláspontot foglal el kétmillió magyar-

▶ **támadás az RMDSZ autonómia-konceptiója ellen.** De ha azt is hozzáolvassuk, amit Tokay Györgytől idéz a cikk az ún. romániai „**etnikai tisztogatásra**” vonatkozó kijelentéssel kapcsolatban, akkor még a maradék kétségünk is eloszlik. Tokay ugyanis ezt mondja: „Tőkés pap, biblikusan gondolkodik, és néha **apokaliptikus látomásai** vannak. Hibázik”. („Tőkés is a priest thinking in a biblical way and he has **apocalyptic visions** sometimes. He makes mistakes”). A cikkíró pedig azt konstatálja, hogy: „Tőkés vádjai, amiket mind budapesti, mind washingtoni látogatása alkalmával tett, **megdöbbenést keltek nem csupán a román hivatalosságok körében, hanem a mérsékelt magyar nacionalista vezetők között is, akik azt mondják, túl messzire ment**” („Tőkés’s accusations, made while on visits to both Budapest and Washington, **provoked consternation here not only among Romanian officials but among moderate Hungarian nationalist leaders who felt he had gone too far**”) /Kiemelések tőlem – T.L./.

És itt **zárul a kör. Románia** – úgymond – békét akar, és jogokat kíván adni a magyar kisebbségnek. Jószándékú kormánya kész tárgyalni is erről a magyarság mérsékelt, ún. „érzelemmentes” („non-emotional”) képviselőivel, példának okáért Tokay Györggyel, akit bőven idéz a cikk. De vannak olyan „**radikális magyar nacionalisták**”, mint például Tőkés László tiszteletbeli elnök – de egyébként ilyen maga az egész RMDSZ is –, akiknek kijelentésein „apokaliptikus” magatartásán zátonyra futnak a pozitív törekvések.

Tőkés és „radikális” társai politikáján – úgymond – még a „mérsékelt magyar nacionalisták” is megbotránkoznak. Ezért van szükség – tulajdonképpen – a **Frunda-, Tokay- és Borbély-féle mérsékelt** jótékony tárgyalásaira és egyezkedésére a „jóindulatú hatalommal”. Ergo: Tokayék valóságos béke-missziót folytatnak titkos vállalkozásukkal.

Nemde, nagyon **ismerős a képlet.** Emlékezzünk a brassói kongresszusra, az „etnikai tisztogatás” kifejezésétől elhatárolódók parlamenti szereplésére, a nagyváradi és marosvásárhelyi szövetségi képviselőgyűlésekre – de akár a kolozsvári autonómia-nyilatkozat körülményeire és szereplőire.

A hatalom hallani sem akar sem a **valós helyzet** tényeiről (lásd: „Etnikai tisztogatás”), sem jövőt ígérő **programunkról** (lásd: autonómia-nyilatkozat). Ennek értelmében elveti a „**radikálisokat**” – de készséggel egyezkedik az „érzelemmentes” „**mérsékelttekkel**”. És ehhez meg is találja partnereit és szövetségeseit a Tokay György-féle „magánszemélyekben” – sőt az amerikai sajtóban és alapítványok között is. Kiválasztja magának a „**jó magyarokat**” – elveti viszont az RMDSZ nem eléggé megbízhatónak tekintett képviselőit. És innen már **egyenes út** vezet az Európa Tanácsba vagy a Legnagyobb Kedvezmény megszerzéséig, melyet a hatalom és vele örömet együttműködő kisebbségi alattvalói együtt köveznek ki „kölcsönös megértésből”.

A román rezsim büszke lehet, mert – amint Tokay mondja – „**Románia nem Jugoszlávia, és soha nem is lesz Jugoszlávia**”. Igaz ugyan, hogy

„még vannak problémák”, de alapvetően mégiscsak az az igazság, hogy miközben „tőle nyugatra, **Bosznia-Hercegovinában** dühöng az etnikai háború, tőle keletre – pedig – etnikai háborúk törtek ki a **volt Szovjetunió** három köztársaságában” („To the west, ethnic war is raging in **Bosnia and Herzegovina**. To the east, ethnic wars have broken out in three republics of the **former Soviet Union**”) – ezenközben és ezzel szemben Ceaușescu egykori neptuni villájában megegyezésre jutnak a román kormány és a magyar kisebbség jószándékú képviselői... Szomszédaihoz viszonyítva tehát **Románia** maga „**a béke szigete**”... /Kiemelések tőlem – T.L./.

Akár egy bizakodásra feljogosító, jól végződő történet zárásként is idézhetjük a Washington Post újságírójának egyik ideillő paszuszát: „Ha minden az egyezmény szerint történik, ezek a lépések **példaként szolgálhatnak majd más kelet-európai kormányoknak** is, akik hasonló konfliktusokkal szembesülnek az etnikai kisebbségek jogait és védelmét illetően, és esetleg **elháríthat** olyan borzalmas, közösségek közötti harcokat is, mint amilyenek Jugoszláviát szakították szét”. („If carried out as promised, the measures could provide **an example to other East European governments** facing similar conflicts over the rights and protection of ethnic minorities and perhaps **avert** the kind of ghastly communal strife that has torn apart the former Yugoslavia”). /Kiemelések tőlem – T.L./.

Íme, Románia mint **példa** ! Iliescu elnök is mindegyre azt hajtogatja, hogy Románia példásan megoldotta a kisebbségi kérdést, talán jobban, mint Európa akármelyik országa.

Ezek után van-e még egyáltalán szükség az RMDSZ-re és autonómiára? Bizonyára nincsen. Frunda György szenátor valamint Tokay György és Borbély László képviselő urak ezt idejében, még a Romániai Magyar Demokrata Szövetség fennállása idején megérezték. És munkához láttak.

Nagyvárad, 1993 július 31.

Tőkés László
a Romániai Magyar
Demokrata Szövetség
tiszteletbeli elnöke

Németh Zsolt, Szilágyi Zsolt és Tőkés László az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács autonómiakonferenciáján.

A Neptun-ügy története a korabeli sajtó tükrében

Udvardy Frigyes „A romániai magyar kisebbség kronológiája 1990–2003” című munkája alapján

1993. július 20.

Az amerikai kezdeményezésű Project on Ethnic Relations /PER/ negyedik tanácskozását tartotta júl. 15-17-én a tengerparti Neptunon. A tanácskozáson részt vevő RMDSZ-képviselők /Borbély László, Frunda György, Tokay György/ találkoztak Viorel Hrebenciuc kormányfőtökkel, a Nemzeti Kisebbségi Tanács vezetőjével. A Babes-Bolyai Egyetemen 300 helyet hagynak a magyar nyelven tanulni óhajtó jelentkezőknek. Visszavonják azt a rendeletet, ígérte Hrebenciuc, hogy az elemiben a történelmet és földrajzot román nyelven kell tanulni, továbbá azt, hogy tíz román jelentkező esetén kötelező román osztályt nyitni. Ezentúl ez lehetőség lesz és ezt kiterjesztik a kisebbségi tanulók számára is. Itt tudták meg, hogy a román kormány kész megvizsgálni a Romániai Német Demokrata Fórum által kidolgozott kisebbség- és nyelvtörvénytervezetet. /Magyar Hírlap, júl. 20./ A Neptunon tartott tanácskozásról beszámoló The New York Times azt állította, hogy magyar oldalon is létezik szélsőséges elem: az RMDSZ, amely nem csinál titkot abból a vágyból, hogy Erdélyt visszacsatolják Magyarországhoz. Frunda György szenátor szerint a szélsőségesek minimális célja az autonómia, ő viszont boldogan megegyezne a kulturális autonómiával. Borbély László azt mondta: „Hiszem, hogy Hrebenciuc jóhiszeműen cselekszik.” Hrebenciuc kijelentette: biztos benne, hogy Ilescu elnök jóvá fogja hagyni az egyezményt. /David Binder: Romanians and Hungarians Building a Bit of Trust. = New York Times, júl. 20./ Másnap az újság az RMDSZ követelésére helyesbített, szerkesztési hibának /editing error/ nevezve azt az állítást, hogy az RMDSZ szeretné Erdély visszacsatolását. /The New York Times, júl. 21./ Az amerikai lap cikkének magyar fordítását közölte: Romániai Magyar Szó (Bukarest), aug. 4., Temesvári Új Szó (Temesvár), aug. 5./

1993. július 22.

A Project on Ethnic Relations /PER/ irodát nyitott Marosvásárhelyen. A júl. 21-i megnyitón megjelent az alapítvány ügyvezető igazgatója, Allen Kassoff, Livia B. Plaks társigazgató, Larry Watts, a bukaresti iroda ügyvezető igazgatója, Burkhardt Árpád alispán, Frunda György szenátor és Borbély László képviselő. Livia B. Plaks elmondta, hogy a PER, az etnikai kapcsolatokkal foglalkozó hivatal székhelye az USA-ban van, és a közép-kelet-európai új demokráciákkal foglalkozik. Főleg az etnikai problémák

érdeklék a PER-t és úgy látják, Románia meg tudja oldani a problémát. Plaks szerint vannak felvilágosult emberek Romániában, akik képesek megoldani az etnikumok közötti problémákat. A múlt héten Neptunon tartottak egy megbeszélést, melyen jelen volt Viorel Hrebenciuc kormányfőtökkel, Traian Chelbeu elnöki szóvivő, a New York Times újságírója. A nyugatiak csak megfigyelőként vettek részt, a románság és a kisebbség képviselői vitakoztak és döntéseket hoztak. A többnyelvű feliratok problémája váltotta ki a leghevesebb vitát. / (mózes): PER iroda Marosvásárhelyen. = Népújság (Marosvásárhely), júl. 22./ Jellemző, hogy nem hangzik el, kik vettek részt a kisebbségek részéről.

1993. július 24.

Neptunon, a román-magyar tanácskozáson Viorel Hrebenciuc kormányfőtök az első napon zsarolásnak nevezte a magyaroknak kisebbségi törvénnyel, az anyanyelvi oktatással és a kétnyelvű feliratokkal kapcsolatos követeléseit. Másnapra azután engedékenyen elfogadott mindent. Bizonyára jelzést kapott, hiszen a tárgyalás az egykori Ceausescu-villában volt, a villa összeköttetésben volt Bukaresttel. / (n. j.): A Ceausescu-villa szimbolizmusa. = Szabadság (Kolozsvár), júl. 24./

1993. július 27.

Sylvester Lajos két dokumentum értékű anyagról ejtett szót. Az egyik Tökés László püspök dokumentációja az etnikai tisztogatás értelmezésével kapcsolatban. Tökés László hivatalos adatok sorát vonultatta föl az erdélyi magyarság helyzetéről, a nemzetközi fórumok és a közvélemény tájékoztatására. Az oktatással kapcsolatos rész szerint a magyar gyermekek 31 százaléka nem tanulhat anyanyelvén. A líceumi oktatásban a tanulók 60,4 százaléka, a szakmai oktatásban mindössze 27,7 százaléka tanul anyanyelvén. A másik dokumentum szerint a Neptunon történt tárgyaláson elhangzott a senkire nézve nem kötelező megállapítás, hogy módosítani kell az oktatási kormányhatározatot, mely szerint csak a román iskolákra érvényes az, hogy azokon a településeken, ahol tíznél kevesebb tanuló él, a magyar iskolákban román osztályokat kell létrehozni. A mostani elhatározás szerint ez fordítva is igaz lesz, tehát a tíznél kisebb létszámú román iskolákban magyar osztályokat is létre lehet majd hozni. Az egyeztetés további pontja szerint az I-IV. osztályban a tanulók anyanyelven tanulhatják a földrajzot és a történelmet. A PER résztvevői megállapodtak, hogy

az egyetemen 300 helyet elkülönítenek a magyar tanárképzés megoldására. / Sylvester Lajos: A hatalom hitele. = Háromszék (Sepsiszentgyörgy), júl. 27./

1993. július 29.

Júl. 29-én tartotta sajtóértekezletét Tökés László püspök, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke, ahol elmondta, hogy magánszemélyként Tokay György, Frunda György és Borbély László RMDSZ-képviselők amerikai közvetítéssel /Project on Ethnic Relations/ Neptunföldön találkoztak Victor Hrebenciuc kormányfőtökkel és Traian Cheleleuval. Erről a titkos tárgyalásról nevezettek sem a közvéleményt, sem az RMDSZ vezetőségét nem tájékoztatták. Mandátum nélküli tárgyalásaikon kötött egyezségüket nagymértékben megkérdőjelezi a román kormányzat azon törekvése, hogy az RMDSZ legitim szervezetét megkerülve a számára elfogadható személyekkel tárgyaljon. Tökés László április óta két folyamodványban kért magyarázatot ezekről a tárgyalásokról, de nem kapott választ. Tökés László meggyőződése, hogy az RMDSZ megkerülésével egyetlen képviselőnek sincs joga egyezkedni a hatalom képviselőivel. /Tájékoztató. = Romániai Magyar Szó (Bukarest), júl. 31./

1993. július 30.

A Neptunföldön lezajlott találkozás nem volt titkos, az RMDSZ-képviselők magánszemélyként jelentek meg, mondta Markó Béla RMDSZ-elnök az MTI tudósítójának, de nem volt mandátumuk az RMDSZ-től. Az ott elért egyetértés nem mindenben elfogadható az RMDSZ számára. A tanácskozást a román propaganda országszerte arra használta fel, hogy azt előrelépésnek tüntesse fel a romániai magyarság helyzetének rendezésében. Ilyen ígéretek már máskor is elhangzottak. Nem ilyen tanácskozásokon kell ezeket a kérdéseket megoldani. A megjelent RMDSZ-politikusokat azért illetheti bírálat, mert a felkínált félmegoldások nem fogadhatók el az RMDSZ számára. Az RMDSZ nem asszisztálhat egy ilyen halogató kirakatpolitikához. /A Neptunföldi találkozás utóreggése. = Új Magyarországnak, júl. 31./

1993. augusztus 4.

A romániai magyar sajtóban napvilágot látott a New York Timesban előző hónapban megjelent a neptuni tárgyalásról szóló beszámolójának magyar fordítása. /David Binder: Románok és magyarok csipetnyi bizalmat építve,

New York Times, 1993. júl. 20. = Romániai Magyar Szó (Bukarest), 1993. aug. 4., Temesvári Új Szó (Temesvár), 1993. aug. 5. David Binder: Romanians and Hungarians Building a Bit of Trust. = New York Times, 1993. júl. 20./

1993. augusztus 5.

A Neptunföldön rendezett megbeszélésen részt vett és ezért Tőkés László által elítélt, Markó Béla által elmarasztalt három RMDSZ-politikus /Frunđa György, Tokay György és Borbély László/ közös nyilatkozatban utasította vissza, hogy titkos megbeszélésen vettek volna részt. A PER /Project on Ethnic Relations/ négy alkalommal magánjellegű megbeszéléseket szervezett. A megbeszélések nem voltak titkosak, a megbeszélés alkalmával a résztvevők sajtónyilatkozatot adtak ki, ezenkívül beszámoltak az RMDSZ vezetőségének. A megbeszélésekre a PER hívta meg őket, ahol felleltározták a kisebbségeket érintő kérdéseket. Pozitív eredménynek tekintik, hogy a megjelentek elismerték a kisebbségi probléma létezését, továbbá azt, hogy a megbeszélések alapján a Kisebbségi Tanács elérte a 300 magyar helyet felvételizők számára a kolozsvári tanárképző fakultáson. A megbeszélések másik pozitív eredménye az, hogy a Kisebbségi Tanács javaslatára a kormány remélhetően állást foglal a kisebbségi törvényjavaslattal és a kétnyelvű felirattal kapcsolatban. Szerintük a Királyhágómelléki Egyházkerület tájékoztatója bizalmatlanságot kel irántuk. /Nyilatkozat. = Romániai Magyar Szó (Bukarest), aug. 5./ Borbély László a vele készült beszélgetésben kijelentette, hogy nem négy, hanem két találkozó volt és tagadta, hogy egyezkedtek volna. Elmondta még, hogy a találkozó előtt szóltak tárgyalásukról Markó Béla elnöknek, Takács Csaba ügyvezető elnöknek és a parlamenti csoportnak is. Borbély furcsának tartja, hogy Tőkés László nem tudott minderről. Borbély László visszautasított minden gyanúsítást. /Mózes Edith: Történt-e egyezkedés a hatalommal? = Népszó (Marosvásárhely), aug. 5./ Ugyanezen a napon jelent meg a tárgyaláson résztvevő három képviselő közös nyilatkozata, ott négy találkozó van szó, azt Borbély László is aláírta.

1993. augusztus 6.

Markó Béla közleményben jelentette be – az RMDSZ tisztségviselőinek figyelmébe ajánlva –, hogy az RMDSZ nevében tárgyalni csak a szövetségi elnök mandátumával lehet. A Neptunon megjelent RMDSZ-politikusoknak ilyen megbízásuk nem volt. Ezen a megbeszélésen a kormány képviselői nem hivatalos ígéreteket tettek. Ezek az ígérek a román hatalom melletti propagandát szolgálják, például a New York Timesban megjelent, tényhamisítást

tartalmazó cikkben. Ígérek már többször elhangzottak. Az, hogy a történelmet és a földrajzot /csak/ elemiben magyarul lehet majd tanítani, félmegoldás, a további diszkrimináció bizonyítéka. A Bolyai Egyetemet sem állították vissza. Az intézményekben folyik a „politikai visszarendezés és diszkrimináció, aminek vegyes lakosságú helységeiben etnikai jellege van.” /Romániai Magyar Szó (Bukarest), aug. 6./

1993. augusztus 7.

Megjelenik „A Hatalom uszályában” című cikk. /Tőkés László: A Hatalom uszályában. = Romániai Magyar Szó (Bukarest), aug. 7./

1993. augusztus 18.

Takács Csaba, az RMDSZ ügyvezető elnöke állásfoglalásában emlékeztetett arra, hogy a romániai magyarság ügyében tárgyalni csak az RMDSZ vezető szerveinek jóváhagyásával lehet, enélkül érvénytelenek a tárgyalások. Az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége a sajtóból értesült a Neptunon tartott találkozóról. A New York Times tudósítása nyomán az RMDSZ-t súlyos külpolitikai presztízsvesztés érte. Tudatosan, háttérből irányított politikai diverzió esete forog fenn. /Takács Csaba, az RMDSZ ügyvezető elnöke: Állásfoglalás. = Szabadság (Kolozsvár), aug. 18./ Takács Csaba és Bodó Barna politikai alelnök közösen írta meg a New York Times júl. 20-i cikkét kiigazító nyilatkozatot Bizalom-erősítés David Binder-módrá?! címmel, kérve, hogy azt közölje az amerikai napilap. Nem fogadható el ugyanis a következő, júl. 21-i számban megjelent helyesbítés, szerkesztési hibának tüntetve fel azt az állítást, hogy az RMDSZ kéri Erdély Magyarországhoz csatolását. Ebből nem tudható meg, elhangzott-e egyáltalán ilyen állítás. /Bizalom-erősítés David Binder-módrá?! = Szabadság (Kolozsvár), aug. 18./ Előzmény: a cikk magyar szövege: aug. 4-i jegyzet.

1993. augusztus 20.

Aug. 20-án az RMDSZ marosvásárhelyi elnöksége tisztázó vitát kezdeményezett a Neptunföldön lezajlott tárgyalásokról, megjelent Markó Béla RMDSZ-elnök is. Borbély László ismételt hangsúlyozta, hogy nem volt titkos tárgyalás, nem paktáltak le a hatalommal. Markó Béla kifejtette, hogy a Neptunon megjelentek nem az RMDSZ nevében tárgyaltak, hiba volt, hogy az elhangzott ígéreteket eredménynek minősítették. A „hármak” utólagos nyilatkozataikban pozitívan értékelték a tanácskozást. Markó emlékeztetett: Romániának az Európa Tanácsba való felvétele előtt bizonyítania kell a kisebbségi kérdésben. A román korány ezt úgy szeretné elérni, hogy csak ígéreteket tegyen. Mark Béla hangsúlyozta, hogy

a Neptuni tanácskozás mutatja: a hatalom hajlandó leülni az RMDSZ egyes képviselőivel, de az egész RMDSZ-szel nem hajlandó tárgyalni. Az RMDSZ-en belül vannak olyan személyek, akikkel tudnak tárgyalni. Ez megosztási kísérlet, a tárgyalóknak ezt fel kellett volna ismerniük. Sütő András szerint az emberek radikálisabb s kisebbségpolitikát szeretnének. Szerinte jelenleg funkciózavarokból adódó konfliktus támadt. /Bögözi Attila: RMDSZ-vita a „hármak” ügyéről Marosvásárhelyen. = Romániai Magyar Szó (Bukarest), aug. 26, Erdélyi Napló (Nagyvárad), aug. 26./

1993. augusztus 31.

Aug. 28-án Marosvásárhelyen ülésezett az RMDSZ Maros megyei választmánya, meghívták Markó Béla elnököt is. A Neptun-vita képezte a többórás megbeszélés tárgyát. Borbély László és Frunda György felszólalásaikban védtek saját álláspontjukat, hangsúlyozták, hogy nem árulók. Borbély László elmondta, hogy a PER első meghívásán Domokos Géza /akkor még RMDSZ-elnök/ és ő vett részt. Azután a mostani PER-megbeszélések előtt a PER találkozót szervezett, melyen Domokos Géza, Gálfalvi Zsolt és Rostás Zoltán vett részt. A tavaly Neptunföldön rendezett találkozón Domokos Géza, Tokay György és Borbély László volt jelen. A mostani marosvásárhelyi ülésen Tőkés András kifejtette Tőkés László püspök véleményét: a püspök több ízben, évek óta javasolta a román vezetőknek a kerekasztal-megbeszélést a nemzetiségi kérdéstről, de erre a román vezetők nem reagáltak. Ehelyett kiválasztottak három embert és meghívták őket egy tárgyalássorozatra. Kolcsár Sándor rámutatott: Nyugat-Európa nem szereti, ha a Kelet háborog, ezért legszívesebben vakvágányra tereli a kényelmetlen embereket. Kolcsár kiemelte, a marosvásárhelyi városi körzetek egyetértenek az ügyvezető elnökség állásfoglalásával /a romániai magyarság ügyében tárgyalni csak az RMDSZ vezető szerveinek jóváhagyásával lehet, enélkül érvénytelenek a tárgyalások/. Hunyadi András szerint az egész Neptun-ügy legnagyobb szépséghibája, hogy a „hármak” nem étek el semmilyen látványos eredményt. Hunyadi nagy hibának tartja, hogy a Lármafák égetése címen megjelent válasz teljes mértékben Tőkés László ellen irányult. Szerinte a „hármaknak” nyilatkozniuk kellene: jót akartunk, de nem sikerült. – Zonda Attila visszatekintett a múltba, kifejtve, hogy a radikálisok, „más néven türelmetlenek, szélsőségesek” és a mérsékeltek, más néven megfontoltak, esetleg megalkuvók” között három éve folyik a harc. Szerinte a Neptun-ügy egy leszámolási folyamat része, a fő célpont Tokay György és a mérsékeltek. Marosi

Barna szerint Frunda György és Borbély László a legeredményesebb romániai magyar politikusközé tartoznak, majd hozzátette, Tőkés Lászlót nem szabad beárnyékolni, inkább mindnyájuknak együtt kell dolgozniuk. Markó Béla szerint a viták ellenére az RMDSZ-ben a leglényegesebb kérdésekben konszenzus van és politikai bűn az egységet feladni. /Máthé Éva, Mózes Edith: Az RMDSZ Maros megyei szervezetének választmánya kérte. A szövetségi elnök ültesse tárgyalóasztalhoz a vitázó feleket. = Népújság (Marosvásárhely), aug. 31., Bögözi Attila: RMDSZ-vita a „hármak” ügyéről Marosvásárhelyen. Ki „árulta” el az erdélyi magyarságot. = Romániai Magyar Szó (Bukarest), szept. 4./

1993. augusztus 31.

Az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége aug. 31-i, Kolozsváron tartott ülésén határozatot hoztak az RMDSZ képviselőinek visszahívásáról a Nemzeti Kisebbségi Tanácsból. Elemezték az RMDSZ Románia ET-felvételével kapcsolatos álláspontját, Tőkés László tiszteletbeli elnök, Borbély László és Frunda György jelenlétében elemezték a neptuni találkozó nyomán kialakult helyzetet. Az Ügyvezető Elnökség figyelembe veszi az elhangzottakat az SZKT elé terjesztendő elemzés megfogalmazásakor. Az Ügyvezető Elnökség elfogadta a kisebbségi törvénytervezettel kapcsolatban a szakértői tanácskozás ajánlásait. /RMDSZ dokumentumok. = Népújság (Marosvásárhely), szept. 3./

1993. szeptember 2.

A Neptun-vitához szólott hozzá dr. Csapó József szenátor, élesen elítélve a három RMDSZ-képviselő tárgyalását. Frunda György például kulturális autonómiát szorgalmazott, szemben az RMDSZ programjában szereplő hármas szintű, személyi, öngazgatási és regionális autonómiával. /Dr. Csapó I. József szenátor: Az ér(d)em két oldala. = Erdélyi Napló (Nagyvárad), szept. 2./

1993. szeptember 6.

1992. aug. 24-én az RMDSZ Országos Elnöksége Széken tartott ülésének meghívott vendége volt Hámos László, a Hungarian Human Rights Foundation /HHRF/ vezetője, aki akkor vitába szállt Tokay Györggyel. Tokay György akkor tért haza amerikai útjáról. Hámos leszögezte, hogy Tokay nem azokkal a szenátorokkal tárgyalt, akiknek valóságos döntési joguk van, hanem azokkal, akik a Románia iránti barátságos politika hívei. Azokkal a szenátorokkal, akiknek szavuk van, akikkel Tőkés László is tárgyalt, Tokay nem vette fel a kapcsolatot. Hámos László hangsúlyozta: Tokay Györgynek a Washington Post ápr. 3-i számában megjelent nyilatkozata nemcsak Tőkés Lászlónak ártott, hanem az egész erdélyi magyarságnak. Ebben a

lapban jelent meg az első nyilatkozat RMDSZ-vezetőtől egy másik RMDSZ-vezető ellen. Tokay ugyanis biblikus elképzelésekkel elfoglalt papnak nevezte Tőkés Lászlót. A Neptunfürdőn tartott megbeszélés kezdeményezője, a Project on Ethnic Relations néhány tagú alapítványocskája. Egyik résztvevője Alan Kassof, aki 1986-ban azt erősítette, hogy a román kormánnyal lehet tárgyalni. Kassof 1990-ben Traian Chebeleuval állapodott meg a Neptunhoz vezető tárgyalások elindításáról. David Binder, aki az RMDSZ-t megrágalmazó emlékeztetőt írt a New York Timesben, az elmúlt években a pozitív Ceausescu-kép építője volt az amerikai lapban, emellett nem romániai tudósító, mégis ott volt a Neptunon. /Zöld István: Kikkel tárgyalgunk? Beszélgetés Hámos Lászlóval, a Hungarian Human Rights Foundation vezetőjével. = Orient Expressz (Bukarest), szept. 6./ The Washington Post ápr. 3-i számában Tokay György kijelentette: „Tőkés pap, biblikusan gondolkodik és néha apolitikus látomásai vannak. Hibázik.

1993. szeptember 26.

Szept. 25-26-án Marosvásárhelyen ülésezett az SZKT, az RMDSZ Szövetségi Képviselői Tanácsa. Markó Béla elnök politikai állásfoglalásában kifejtette, hogy az RMDSZ-nek autonóm politikát kell kialakítania. Az RMDSZ memorandum, „olyan elvi igénybejelentés, ami később is hivatkozási alap lehet.” A Neptun-ügyről Bodó Barna politikai alelnök számolt be, a PER-ben résztvevők politikai felelősségét egyértelműnek nevezve. Tokay György és Borbély László felszólalásaikban védtek álláspontjukat, az utóbbi kifogásolta, hogy megkérdőjelezték becsületességüket. Tőkés László püspök elhatárolta magát az áruló és kollaboráns jelzők alkalmazásától. Vitára szükség van, mondta, „félre kell tennünk beteges problémáinkat, konfliktuskerülő egységföltésünket”, mondta. A hatalommal való egyezkedés módját tartja elhibázottnak. A tárgyaló hármak „kis lépések taktikája” legfeljebb jóhiszemű megalkuvás. Jelenleg nem bizalmas magántárgyaláson, hanem az RMDSZ memorandum hangján, a kollektív jogok és a belső önrendelkezés elvén kell politizálni, hangsúlyozta Tőkés László. A román hatalom kis amerikai besegítéssel megtalálta a kedvére való „partnerket” a diszkriminatív politika fenntartására. Tőkés László több idézetet hozott politikusoktól, szervezetek képviselőitől. Asborjn Eide az ENSZ Emberjogi Bizottságának jelentésében „pozitív román lépésekről” számolt be, David Binder cikkére hivatkozással. A Neptun-ügy RMDSZ-résztvevőit nagy felelősség terheli. Ezután következett a hajnalig tartó vita. Az RMDSZ egyes platformjai sorra

kifejtették véleményüket. A leghatározottabban, legélesebben az Erdélyi Magyar Kezdeményezés frakció fogalmazott: a hármak súlyos károkat okoztak az RMDSZ-nek, megbontották az RMDSZ egységét, majd ők vádoltak egységbonntással, ezért a frakció szerint a hármaktól meg kell vonni a képviseleti jogot. A Szórvány csoport szerint a mérsékelték és a radikálisok összecsapásáról van szó. Két határozattervezet született, egy radikális, amelyik elítélte a hármakat és javasolta, hogy a három politikust ne bízzák meg a parlamenti csoport, illetve frakciók választott tisztségűjeinek viselésével. A másik változat enyhébb és csak annyi szerepel benne, hogy az RMDSZ frakciók vizsgálják felül a választott tisztségviselők alkalmasságát. Tőkés László jelezte, hogy amennyiben nem vonják le a megfelelő következtetéseket, neki kell ezt megtennie, hiszen nem ő tárgyal a hatalommal. /Bögözi Attila: Marosvásárhelyi SZKT, 1993. szeptember. Neptun makacs szelleme. = Romániai Magyar Szó (Bukarest), szept. 29., 30./ A kiadott állásfoglalás szerint a PER által szervezett megbeszélésen /köztük a Neptunon/ Borbély László, Frunda György és Tokay György képviselők mandátum nélkül tárgyaltak a hatalom képviselőivel, jelentős károkat okoztak a szervezetnek. Ez lehetőséget teremtett a hatalomnak, hogy kísérletet tegyen az RMDSZ megosztására. A hatalommal való tárgyalás kívánatos formája a kerekasztal-megbeszélés. /Állásfoglalás. = Háromszék (Sepsiszentgyörgy), szept. 29./ A viharos tanácskozáson a „hármak” lépését mindannyian elítélték, politikai tévedésnek minősítették, de négy frakció tiltakozása miatt a személyi felelősségre vonásuk elmaradt. /Simó Erzsébet: Az SZKT marosvásárhelyi ülése. Az RMDSZ PERe. = Háromszék (Sepsiszentgyörgy), szept. 28./ A MISZSZ, a Szabadelvű, a Bethlen Gábor és az Erdélyi Magyar Kezdeményezés frakciók javasolták, hogy a három érintettet mentse fel a nemzetközi szervezetekben betöltött tisztségükből, a Magyar Demokrata, a Kereszténydemokrata, a Szórvány és Partium csoportok viszont ezzel nem értettek egyet. Egyik javaslat sem kapta meg a szükséges támogatást, végül egy konszenzusos változatot dolgoztak ki. /Nagy Iván Zsolt: RMDSZ-dokumentum a neptuni találkozókról. = Magyar Nemzet, szept. 27./ Az SZKT 61:29 arányban /8 tartózkodással/ elfogadta a kompromisszumos szöveget, a kiadott állásfoglalást, viszont Tőkés László tiszteletbeli elnök és Bodó Barna politikai alelnöknek a hármakat elmarasztaló elemzése fölötti szavazást meghiúsította a testület. A polémia egyes pontjaiban Markó Béla elnök és Tőkés László nyilvánosan elhatárolódtak egymástól. /RMDSZ-tanácskozás Marosvásárhelyen. = Új Magyarország, szept. 27./